ԾԱՂԻԿԻ վերաբերեալ ամէն գործի համար գրել՝

Ա.Ս. Հրատարակիչին
ԳՐԻԳՈՐ Գ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ

Տնօրեն ԽԱԶԻՆԷԻ ՖԻՐՆՈՒՆԻ — եւ Տէր ԱՍՍԸՐ Գրատան։
Կ. Պոլիս, Պապը—Ալի ճաssտէսի, թիւ 44։

—

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ ԿԱՆԽԻԿ

Պոլսոյ համար տարեկան (52 թիւ) 20
Դաւառաց համար 33 ղրշ.
Ռուսիոյ համար 3.5 ռուպլի
Ուրիշ երկիրներու համար 7.5 ֆրանք
Փոփոխումներու իրարու նմոյշ թերթ մը կը ղրկուի ձրիաբար։
Դաւառներէն գրամի տեղ Օսմանեան նամակագրոշմ եւս կ'ընդունուի։
Ծանուցման տողը 2 ղրուշ։

ԾԱՂԻԿ

ԱՐԱԳԻՐ

محل اداره‌سی
استانبولده باب عالی جاده‌سنده
عصر کتبخانه‌سی صاحبی «زاغیك»
غزته‌سی ناشری و «خزینهٔ فنون»
غزته‌سی مدیری کرقور

S'adresser à
Krikor B. Kaïssérian
Editeur des journaux heb.
«Dzaghik» et «Hazinéï-funoun»
proprietaire de la lib-airie
«Assir»
Bab-Ali, Djaddéssi, N. 44.
Constantinople

20 Փարա — Ազգային, Գրական եւ Քաղաքական — 20 Փարա

ՆՈՐ ԵՐՋԱՆ — Ա. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 7 — ՇԱԲԱԹ — 25 ՅՈՒՆԻՍ 1894

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ոչ միայն հացիւ, ԱՄԲՈՍ ԳԱՆԹԵԱՆ. — Նամակ առ Հրատարակիչն, ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ. Պրոֆ. գանիմ, ԿԱՐՕ (Մակարաչէն). — Ընումա Պամ ճիւլիոսի մը գինը (Օրական պատմութիւն), ՏԻԳՐԱՆ ՁՈՒԿԱՍՉԵԱՆ. — Բաց պատասխան (Առ Ա. Կէզէրեան), Ա. ՍԽՄԷՆ. — Առողջապահական (Լոգանք), ԱՐՇԱԿԻՐ. — Անճարակին հարանեւորները (Թերթոն). — Ծաղիկի լուրերը (Ազգային, Ներքին, Արտաքին, Ջանազան դէպքեր). — Սրժէք դրամոց. — Ազդարարութիւնք։

«ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՀԱՑԻՒ...»

Ամենքդ ալ կարդացած կամ գէթ լսած էք Գերագոյն Վարդապետին կըթրակ և խորհրդաւոր այս խօսքը, «Ոչ միայն հացիւ կեցցէ մարդ, այլև բանիւ Տեառն», խօսք՝ որ նման Անոր շատ մը խօսքերուն՝ ամիսով վճիռի մը երեւոյթն ունի, պարտադրելով խորին, անսահման իմաստ մը զոր պէտք է ընդլայնել, մեկնաբանել՝ թափանցել կարենալու համար անոր լայն առումին ու չինիչ ոգիին։

Քարոզիչի մեկնաբանութեան մը ձեռնարկել չէ միտքս, խորհրդաւոր վճիռն մասնակի առումով մը կ'ուզէի պատշաճեցնել ընթերցիս։ Զուտ կրօնական և անձակ իմաստով չեմ ըմբռներ այդ խօսքը, և եթէ կրօնքին ու բարոյականութեան հիմերը նոյնն են, կրնանք այդ ԲԱՆՆ հասկնալ, ոչ թէ լոկ «խօսք» նշանակութեամբ, այլ աւելի լայն ու ընդարձակ կերպով սահմանել զայն, «բան (raison) բանականութիւն, իմացականութիւն»։

Եթէ Մեծ Վարդապետին վճիռն այս իմաստը չընդգրկէր ալ, պէտք էր անոր տալ այդ լայն սահմանն որ կրնար զօրաւոր մղիչ մ'ըլլալ դէպի մտքի և հոգիի զարգացման բարձրագոյն աստիճաններն։

Եւ իրօք, ի՞նչ անասնական բան մը պիտի ըլլար մարդուս կեանքը, ի՞նչ ողորմելի վիճակ՝ ապրիլ լոկ նիւթին համար ու նիւթով, միայն մարմինը բուծանել, անոր դեռանաբարշ ձգտումներուն փարած մնալ, զարկ հոգեկան կեանքէ, մտաւոր մնաւնդէ, աղնիւ մտածումներէ, իմացական և բարոյացուցիչ թռիչքէ։

Զենք կրնար՝ անտեսել մարմինին պէտքերը, բայց և չպէտք է զանց ընենք հոգիին՝ մտքին պահանջները, և առաջնայն ընծայուած խնամքն ու պաշտօնը պէտք է նպաստակ ունենային յաւէտ՝ նպաստելու երկրորդին ալ մշակման, զարգացման և կատարելագործման։ Այսպէս ըմբռնուած կեանքն է միայն մարդավայել ու բանաւոր, ուրեմն և պիտալ է կարծել թէ սակ մարմինն է ամէն ինչ, և առանց հոգեկանին ալ ոչինչ չէ այն, նիւթին բացարձակ տիրապետութեամբ՝ խորհուրդին, «բանին» և մեր ամէն զգայական կարողութեանց վրայ։

Ցայտնի է թէ «բանին»՝ այն է իմացական կեանքին պէտքերն ալ բազմազան են և բազմաթիւ։ Միայն կիրթ և մշակուած միտք մը բաւ չպիտի ըլլար անոր, սիրան ալ իր բաժինն ունի այդ գործին մէջ, հոգին ալ դեր մ'ունի, և զգայութեանց ամէն մէկը պէտք ունի մշակուելու, որպէս զի իմացական կատարելութիւն ձեռք բերուի։

Գեղարուեստից այլ և այլ ճիւղերուն մշակումը անկասկած կը նպաստէ մարդուս հոգեկան զարգացման, ճաշակի և բարքերու աղնուացման։ Բայց միայն անոնք չեն բաւեր, տակաւին կան ուրիշ ճիւղեր ալ՝ դաստիարակութեան, կրթութեան և իմացականութեան սնուցիչ մասեր, կազմակերպիչ ազդակներ։

Անոնք իրարմով կ'ամբողջանան, և իրարու գործակցութեամբ կը ծաղկեցնեն իմացական կարողութիւններն և կը կատարելագործեն մարդ-էակին բանաւորացումն ու բարոյացումը։ Կ'ուզե՞նք ձեռք բերել այդ կատարելութիւնը, կ'ուզե՞նք իբրեւ մարդ ապրիլ՝ —պէտք է մեր կարողութեան չափով աշխատինք մտքի ու սրտի կրթութեան, և մեր հոգին աղնուացնելու տուակ եղող տարրերով ճոխացնենք մեր իմացականութիւնը։

Այս տարրերէն կամ ճիւղերէն ոմանք համեմատաբար նուազ մատչելի են, բայց կան ուրիշներ որոնցմէ, առանց մեծ ճիգի և զոհողութեան, կրնանք օգտուիլ։ Մեր մտքին մնունդ մատակարարել բարոյացուցիչ ընթերցումներով՝ դէթ այսքանը կարելի է, և չեմ կրնար ըմբռնել թէ ի՞նչպէս կրնայ ապրիլ մարդ, առանց օրական այնքանութենէն —որուն նպատակն է հոյթնայթել մարմինը տաժելու միջոցը— և ժամանակէն փոքրիկ մասմ՞ալ յատկացնելու օգտակար ընթերցման։

Արհեստաւորն ալ, բանուորն ալ, խանութպանն ալ, մշակն ալ կրնային իրենց մտքին մշակութեան համար փոքր՝ այլ յարատեւ զոհողութիւն մ'ընել և այդ զոհողութեան անենչան երեւցող մանրիկները միանալով՝ կամաց կամաց պիտի կազմէին կարեւոր գրամագլուխ մը իմացական կարողութեան՝ «բանին»։ Եւ անոր արդիւնքը՝ գերագոյն ու ոսկեայ հաճոյք մը պիտի ըլլար մեր կեանքին համար։

ՍՄԲԱՏ ԳԱՆԹԵԱՆ

Ստորեւ կը հրատարակենք Եղիա Է. Տէր-Միրզեպաշեանի հեռաւոր նամակը, զոր ղրկած է թերթիս հրատարակչին ի պատասխանի այս վերջինին կոչմանէ իրեն ղրկուած նամակի մը։

. . . Տէր,

Պատիւ ունեցայ Ձեր նամակն ստանալ, որով՝ աղնուօրէն «Ծաղիկ»ի Ցառաջապանին յիշատակութիւնն ընելէ յետոյ՝ կը հրաւիրէք զիս որ գրեմ միշտ Ձեր Շաբաթաթերթին մէջ։ Այս հրաւէրն, ո՛րքան յանուն խմբագրութեան՝ նո՛յնքան ալ յանուն ընթերցող հասարակութեան կ'ընէք, և մանաւանդ յանուն դաւառացի մեր ընթերցասէր եղբարց՝ որոնք յատուկ նամակաւ փափաք կը յայտնեն խմբագրութեանդ որպէս զի «Ծաղիկ»ի մէջ երբեմն միշտ իմ գրութիւններս։

Թէեւ օրագրական տապարէզէն քաշուած, տակաւին այդքան համակրանաց առջեւ տեղի կու տայ կամքս. և սրտիս թելադրութեանդ անասլով, որպէս զրած եմ յաւէտ, կը խոստանամ աջակցութիւնս նուիրել Ձեզ ու պատուարժան աշխա-

Հեռեռաշ, 9 Ցուլիս 1894

ՊՈՏԱՊՈՒԿԱՅԻՆԵՏ ՊԱՆԻ

Ամենայն ... Ամենայն

Բարեկամ ... Ի դրվելանեցիս,
գտան մեզեր ի դրվելանեցիս,
զմուշտրա Հեղ Ֆանդիանոյ ուտու կուտէ։
Մեզ ի։
Հաղչուսանոցի մը զարիցեան գրատան
սր հետ Հ. Ղազարեանի Թարգմանչ կայսրեց Բոմի
գիլեռաբ կայսրեց։ Ճշգր գրաբարոտիան
մայր գիտակաւոր մէջ քանի մը գրեր
յրգիտակ գոյրդ գիրքերուն գիտցեր
որ կով։ գիտեան գիտը մեր ի մեռ
ծքարանն նման դրամագլուխն նիմատամ
ասչանազ Ֆանդեան գրեա, գիտանոյ
Հաղ մի դեր գիտցնենաք, գիր գիտցնենաք
որ Հեռ։ մեզ ի Հեռ մի գիտոր
գիտեաքդր գրդր նշան «գիտեաք»։ գ՝ սեն
գրեան, գրեր նշան Հեռ, գիտեանք
Հա՛ր ծաղէ միգիտաղեն գրանեան,
գիտանք գիտանեան։ գիտցնենաք
ոանաք գիտեանեան։ գիտցնենաքանան
գրանեան գրանեան գիտանեան գրանեան
գրանեան։ գիտանեան գրանեան գրանեան
գրանեան։ գիտանեան գրանեան գրանեան
գրանեան։ գիտանեան գր

ըալով՝ հիանալի զուգադիպութեամբ մը իրեն հայրենակից կ'ելլէ։ Մաթոս ապբօր խելքը գլխէն կ'երթայ երբ իր վաղեմի հայրենակցին բարի տրամադրութիւնները կը լսէ, որ պատրաստ էր իրեն ամէն աջակցութիւն նուիրել, նոյն իսկ դրամական օգնութիւն ընել, եթէ պէտք ունենար։ Բայց երբ Պոլիս կը հասնին,

—Ֆէխթ, կ'ըսէ օտարականը, դուն Սթամպօլը չես ճանչնար, էկէր բարա մարա ունիանէ տուր ես պահեմ, հոստեղ «ճանքէսիճի» լեցուն է, ձեռքէդ խարմիշ կ'ընեն։

Մաթոս կը հաւանի և միասին Գուրչուլուլէն դէպի կամուրջ կ'սկսին երթալ։ Բայց խեղճ դաւառացին տակաւին Պոլսի հրաշալիքներուն վրայ ապշելու ժամանակ չունեցած, իր խոստակիցը ամբոխին մէջ կը կորսընցընէ։ Հիմա ի՞նչ ընէ. դէպի կամուրջ կ'սկսի վազել, եռուէն հասնելու յուսով։ Կամուրջին պաշտօնեաները գինքը կը բռնեն անցագիրը պահանջելու համար. բայց խեղճը անճոռնի ձեւերով ու անյաջող տառերէնով մը կը ջանայ բացատրել թէ...։

Գործը հասկցած էր։ Հիմա ի՞նչ ընել. կուլայ։ Անօգուտ. ո՞երկէ պիտի գտնէր։

Հիմա երեք օր է կամուրջին գլուխը կը սպասէ. վասն զի աղէկ կը ճանչնար «հայրենակիցը»։ «Հէլպէթ ձեռքս պրա՛ տանի, կը տրվուցունեմ էս անոր»։ Եւ իր զեղացիի միամտութեամբ կարծելով թէ Պոլիսը իր գիւղին պէս տի մը տեղ է, և հաւատալով թէ կարծեցեալ «հայրենակիցը» պիտի անցնի ան կողմերէն. յամառ վստահութեամբ կ'սպասէ հոն։

Իր ուշադրութիւնը կը պարտի բոլոր այս անցուդարձի աշխարհին վրայ, որ կը թուի ամենակատարեալ հեգնութիւնն ըլլալ այս գիւղացիի պարզամտութեան, ականջ չկախելով սա անդամահատուած գիրպին որ որբուտ եղանակի մը յանկերգին պէս միօրինակ, իր հատ շրթունքներուն վրայ կը բեկբեկի ու կը մարի ընդհանուր ժխորին մէջ։

—Գըանի՛մ պըրը...

Մալկարա ԿԱՐՕ

«ՆՈՒՄԱ ՊՈՄՊԻԼԻՈՍ»Ի ՄԸ ԳԻՆԸ

ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Առ Կ. Կարագ

Խեղճուկ գինեսուն մը։ Աղտոտ, մառախլապատ ոտակիներուն ետեւ մարդերու տարտամ ստուերներ կ'ուրուագծուին. խռպոտ, ճաթած ձայներ կը լեցնեն գինետան մթնոլորտը. գինովներու աննիրդաշնակ, այլանդակ պոռչտուքները, դուրսը՝ գիշերուան լրիկ անդորրութիւնը կը յուզեն։ Ոտքդ արբեցողներու այդ ժամադրավայրին սեմէն ներս դրած չդրած՝ օդին և ոգելից ըմպելիներու դարշ բուրումին պլլուած ծխախոտի մուխը քիթդ թաղանդը կը վիրաւորէ իր բիրտ ու անհամ հպումով։ Մարմարէ քառակուսի սեղաններու շուրջը խումբ խումբ մարդիկ բոլորշի նստած՝ մատիքայի փոքրիկ լայնարերան չիշեր իրենց առջեւ, սիկառը շրթներուն վրայ, կը խօսին անճոռնի լեզուով մը։

Անդին գինեպանը՝ լայնատոր, քառասունը անցուկ տխմար արարած մը, իր տեղը ոտքի կեցած՝ ապուշ ակնարկներով կը հետեւի յաճախորդներու ամէն մէկ շարժումին։ Ու խեղճուկ հագուած, տասներկու տարեկան մանչ մը տաղին անդին կը վազվզէ։ Գինետան մէկ անկիւնը, երկու ընկերներու հետ Մարգար աղա օղի կը խմէ։

—Սոթի՛ր, պէր չէչ լաղը, թէ՛դ, կը պոռայ Մարգար աղա։

Ու քիչ վերջ դաւաթները կը լեցուին, սուր շրնդոց մը իրարու կը կարնուին և մէկ ումպով կը պարպուին։ Ժամը գիշերուան չորսն է. գինետան յաճախորդները տակաւ կ'սկսին իրենց տեղերը թափուր թողուլ. դուրսը՝ անցորդներու գնացքին միանուագ դոփիւնը կը լսուի միայն։

Մարգար աղա հիմա մենակ է. չիշին տակի օղին քանի մը կաթիլներն ալ հնձելէ ետք, յանկարծ տաքի կ'ելլէ, դուրս կը նետուի գինետունէն ու անկանոն կիսա քայլերով տունին ճամբան ձեռք առնէ։

* * *

Եէնի Գափուի նեղ ու անմաքուր փողոցներէն մէկուն տան մը մէջ դեռատի կին մը իր երկու սիրուն ձաղուկներուն հետ լուռ ու մունջ նստած՝ կը խոկայ։ Գառնիկ ու Վարդանուշ փոխ առ փոխ իրարու երես կը նային տխրութեամբ. մայրիկին թաղծութեան ամպի մը մէջ փաթթուած՝ ճիտը ծուռ, միտքը խոհերու մէջ ալեկոծ, իրենց հօր կ'սպասէ, որ կ'ուշանայ։ Գառնիկ քրոջը վրայ ակնարկ մը ձգելէ ետք

—Մա՛յրիկ, անօթեցանք... հայրիկս չի դար կոր. կը մրմնջէ։

—Զաւակս, քիչ մըն ալ համբերեցէք...

Ու պահ մը յետոյ փողոցէն քայլերու շըշուկին հետ, արբեցութենէ խլզտած ձայնի մը լսելուն անհամ եղուկները կը հասնին իրենց։

Վարդանուշ «հայրի՛կս» գոչելով դուռը կը վազէ։

Մարգար աղա քիչին տակէն անհասկնալի քմերգ մը մրմնալով վեր կ'ելլէ ու առանց շուրջը նայելու, բազմոցին վրայ կը փռուի։

Հէք մայրը դառն համակերպութեամբ մը սեղանին շուրջը կը հաւաքէ իր զաւակները. մինչ անդին Մարգար աղա կը խորդայ։

Ճաշն աւարտելէ յետոյ, Գառնիկի «Հայր մեր»ովը կ'ելլեն սեղանէն։

Գառնիկ իր մախաղն առնելով կ'սկսի հետեւեալ օրուան դասերուն աշխատիլ։ Մայր ու աղջիկ կարի կը նստին։

* * *

Մարգար աղա այն մարդերէն է, որոնք իրենց ճակատին քրտինքը օղի չիշին տակ կը քամեն. այն մարդերէն՝ որոնց մէջ պարտքի գիտակցութեան զգացումը շատ տարտամ է գրեթէ խամրած. և վերջապէս այն մարդերէն որոնց խոշոր Եսին մէջ կը հալին ամէն ուրիշ զգացում, ամէն ներքին աղնիւ դրդում։

Իսկ Տիկին Հռիփսիմէ այն կիներէն՝ որոնք պարտականութեան ձայնին ետեւէն միայն կ'երթան. այն կիներէն՝ որոնք անձայն անշշուկ տան մը չորս պատերուն մէջ այն մեծ հերոսութիւնները կը գործեն, որոնք չեն հրաշակուիր և որոնց խուլ արձագանքը՝ ընտանեկան յարկին տակ թեւածող խորհրդաւոր լռութեան մէջ կը մարի կ'անհետի. այդ տեսակ կիներ շատ են մեր մէջ և ատոնց կեանքի տառմներու պատմութիւնը՝ Սրբուհի Մայրապետի մը կենսագրութեան չափ, թերեւս աւելի, բարձր՝ վեհ ու սրտառուչ է. որոնք աղգի մը բարոյական չէնքը իր հիմերուն վրայ ամրակուռ կը բռնեն. այն կիներէն՝ որ իրենին համար անմոռանչ կը նահատակուի, իր չքնաղ թարմ օրերու ծաղիկները կը փեթռտէ իր զաւակներուն կեանքին գոգնոցի վրայ կապելու համար։

Ընտանիքը կանգուն պահելու համար Տիկին Հռիփսիմէ գիշերը ցերեկին խառնած՝ ուրիշներու կարը կը կարէր. գիշերը աղօտ լամպարին տժգոյն ու հալած նշոյլներուն տակ, ցերեկը կարի մեքենային առջեւ գլուխը կախ, մէջքը կորած՝ վատառոյգ մթնոլորտի մը մէջ տաժանագին։

Գառնիկ իրենց թաղին Եէնի Գափուի վարժարանը կը յաճախէր. հեզ ու ազնիւ աղայ մըն էր. Տիկին Հռիփսիմէի յոյսն ու լոյսը։ Ցաւագին ու տխուր օրերու պատուաստքէն պլպլացող իր Գառնիկին ապագայ երջանկութեան ցոլքերը միայն զինքը կ'ոգեւորէին անտարտունջ քաշկռտելու այս դրկանքի սեւ կեանքը։

Եւ ի՞նչ է մոր մը միակ սփոփանքը իր այնքան դառնութեանց մէջ, եթէ ոչ տեսնել իր զաւակին գեղեցիկ օրերու փթթումը վառահեղ։

Ուստի Տիկին Հռիփսիմէ Գառնիկին դաստիարակութեանը համար բան չէր խնայեր. իր կեանքն իսկ տալ հարկ ըլլար՝ կու տար յօժարակամ. բաւ էր որ իր զաւակը դաստիարակուէր. որովհետեւ համոզուած էր որ մեծ մարդը դաստիարակուած աղուն մէջ պիտի ծնէր։

* * *

187... Մայիսի 7ին, Գառնիկ իրիկունը դպրոցէն տուն դարձած էր ուրախ զուարթ։ Այն օրը գիրքն աւարտած և դաստուն պատուիրած էր իրեն «Նումա Պոմպիլիոս»ը առնել. Գառնիկ այն անհուն, անսերեւակայելի, անբացատրելի հրճուանքով թաթաւուն, զոր կ'զգայ մանուկ մը իր գիրքն աւարտած ժամանակ, մօրը տուած էր գիրքն աւարտած ըլլալուն աւետիքը և խնդրած անկէ՝ որպէս զի նոր գիրքը՝ «Նումա Պոմպիլիոս»ն առնէ։

Օրուան աշխատութիւնը հապիւ իրենց ապրուստին կը բաւէր. մայրը հառաչեց, բայց ժպտեցաւ և խոստացաւ Գառնիկին գիրքը առնել հետեւեալ շաբթուն։

* * *

Հիմա հէ՛ք մայրը իր աշխատութիւնը կըրկնապատկած էր. կարի մեքենային առջեւ նստած՝ օրը գրեթէ 18 ժամ կ'աշխատէր Գառնիկին գիրքն առնելու համար։

Կիրակի օր մըն էր. քոյր և եղբայր եկեղեցի գնացած և յետոյ դարձած էին. մայրերնին միտ կը բերէր։ Զաւակը ուրախացընելու թերեւս դաղափարը իրեն զգալի չէր տար՝ այն անոանելի վատակը՝ որուն տակ իր մարմին [illegible] կ'սկսէր տակաւ երեւալ ու խարխլիլ։

Հիմա կը մնար. իր ամբողջ ուշադրութիւնը Գառնիկին վրայ կեդրոնացած էր, որ անդին քրոջը հետ գիրք կը կարդար. գրեթէ անդիտակից աշխատութեամբ մը մեքենային անիւը կը դարձնէր արագ արագ, աչքերը հեռո՛ւն նուաղուն, միտքը անո՛ւշ երեւակայութեանց մէջ մոլորուն...։

Յանկարծ հէք կինը ապէխարշ ճիչ մը արձակեց... ցուցամատը մեքենային ասեղին տակ մնացած էր, որ արիւնաթաթախ կը ծակծկէր մատը. թշուառ մայրը գերագոյն ճիգ մ'ըրաւ պայն ազատելու, բայց ո՜ւշ, շա՜տ ուշ. անիւը խուլ թաւալքով մը կը դադրեցնէր շուտ շուտ ու սոսկալի ասեղը իր խուլ հարուածներով կը ճեղքռտէր, կը քայքայէր մատը։

Վէրքին ահռելի մարմնքներէն նուաղեցաւ Տիկին Հոլիսիմէ. Գառնիկ ու Վարդանուշ անոր շուրջը խմբուած սկսան պատապատառ ողբակներ արձակել...

* * *

Գառնիկ «Նուսա Պոմպիլիոս»ն առած էր. ու քանի մը տարիէն լաւ կրթութիւն ստանալով, դպրոցէն դուրս՝ կեանքի եռ ու զեռին մէջ նետուած՝ իր անվհատ աշխատութեամբ, զօրեղ կամքով ու ազնիւ բնութեամբ չինած էր իրեն ապագայ մը. ու ինք ձեռք ձգած էր այնպիսի արհեստներէն մէկը՝ որոնք մարդուս առջեւ կը բանան լայն հորիզոններ։

Տիկին Հոլիսիմէ իր յոյսերուն ու երազներուն տեսած էր իրագործումը անճառելի անութեամբ. ներկան ժպտուն էր, ապագան խոստմնալից։ Մարդար ապա ալ կեանքի վերջալուսին մօտ տունը նստած՝ իր զաւակին յաջողութեամբը կը հրճուէր։ Հին տաւեններու այն արբեցող մարդուն մէջ հիմա ալեւոր մի խանդակաթ հայրը կ'ապրէր։

Ու անցեալին դառն յուշերը մերթ ընդ մերթ կ'ուռեցնէր Տիկին Հոլիսիմէի սիրտը ու անոր աչքերուն մէջ կը քամէր արցունքի կաթիլներ, որոնք անցեալին ժժգոյն տառապանքին ու ներկային փոքրիկուն երջանկութեամբը խառնուած էին։

ՏԻԳՐԱՆ ԶՈՒԳԱՍԸՋԵԱՆ

Կէզիւբէան աշաղուրկ պատուելիի գրչի, և «Ճերմակ Ի Նարդիյէ»ի աշխատակից, Աւետիս Էֆ. Կէզիւբէանի նոյն թերթին 2714 թիւին մէջ Ա. Սիմոն Էֆ.ի ուղղած բաց նամակին իբրեւ պատասխան ստացած ենք հետեւեալը, զոր նոյնութեամբ կը հրատարակենք.

ԲԱՑ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Աւ. Տիար Աւետիս Կէզիւբեան

Բարեկա՛մ,

Զէլի կարծեր երկու տարի առաջ որ «Կրէյցերեան Սոնատ»ը գժտութեան խնձորը պիտի ըլլար մեր մէջ, ու հիմա երբ բաց նամակդ կը կարդամ՝ կը զարմանամ... յիշողութեանս վրայ։ Իրաւ, երկու տարի առաջ երբ միասին վերծանեցինք զայն, ես պնդեցի թէ այդ գրքին մէջ յայտնուած բոլոր գաղափարները մեծ և վսե՞մ են։ Հաւատացէք որ չեմ յիշեր այսքանը։ Ինչ որ թարմ է տակաւին յիշողութեանս մէջ, գրքին պարունակութիւնն է այն, և անոր առթած մտածումները։

Ու հիմա երբ կը պահանջես որ հրապարակաւ յայտնեմ իմ գաղափարներս այդ գրքին վրայ, որ «ամենամեծ ընդդիմութեան բաղխած է, կը գրես, եւրոպացի նշանաւոր խորհողներու կողմէ», կը մտածեմ որ նոյն բաները պիտի ըսեմ գարձեալ. անոնք, որ տակէ երկու տարի առաջ խորհած եմ, այդ գիրքը կարդալուս առթիւ. ու կ'աղաչեմ որ չմեղադրես զիս անկէ ի վեր յառաջդիմութիւն ըրած չըլլալուս համար, և չնկատես զիս ալ այն աւանդական «սկզբունքի տէր» մարդոցմէ, որոնք չեն փոխեր երբէք բան մը, որ կրնայ սկզբունք կոչուիլ, նոյն իսկ իրենց տգիտութիւնը. որպէս թէ՝ բնապզմամբ գիտնային որ, այն վարդապետութեան մէջ, զոր Թոլսթոյ կը քարոզէ, ազիստութիւնն ալ սկզբունք մըն է։

«Կրէյցերեան Սոնատ»ը՝ ամբողջ խուզարկութիւն մըն է գարմանի մը, որ անհրաժեշտ է այն վէրքերուն, որոնք բնականէն յարկերու տակ կը կազմուին ամուսնութիւններէ վերջ, և որոնց թոյնը ապա զաւակներու կը փոխանցուի, լայն շրջանակի մը մէջ մեռանցնելով թշուառութիւնը։

Թոլսթոյ խիստ սուր նայուածքներով տեսած է այդ վէրքերը, մտքի մեծ կարողութիւնով մը քննած է զանոնք. և ճիշդ հոս է, իմ համոզումովս, այդ գրքին մէջ՝ Թոլսթոյի խորհողի ու գրողի մեծ ձիրքը. բայց անկէ անդին, օհ, անկէ անդին, տեսէ՛ք, տարբեր է. հոն ես ալ իմ Լատինիներէնս կը կորանցնեմ առաջարկած գարմանին առջեւ։ Նախ անոր համար որ չեմ կրնար որոշել իր քարոզած գերագոյն խաղալը։ Ամուսնութեանց մէջ հոգեկան յարաբերութիւնն է սոսկ տարիոյ. բայց այդ բանը որոշ չափով մարդոց համար կրնայ ըլլալ, որոշ տեսութեան մը մէջ։

Այս վիճակին մէջ քարոզուած ճեւափոխութիւնը ամուսնական յարաբերութեանց, զոր մեր ակար միտքերը՝ Ադամէն սկսեալ մինչեւ... Թոլսթոյ —քանի որ ինքն ալ հայր է— բնական կը կարծէինք, այդ ճեւափոխութիւնը հ'ըսեմ, կը գտնէ նպատակ մը, արդիւնք մը և հետեւաբար գերագոյն խաղալ մը ըլլալէ, և անմիջապէս միջոցի կը վերածուի՝ իրականացմանը ծառայող այն գաղափարին, զոր ինչպէս Թոլսթոյ ալ հ'ըսէ, իրմէ առաջ ուրիշներ ալ քարոզած են։

Ճշմարիտ է թէ յաճախ ծանօթով անծանօթն կրնայ գտնուիլ, բայց անծանօթ մը անծանօթ է միշտ, երբ միտքն ալ գտնուած ծանօթն իսկ լաւ չէ կրցած ըմբռնել։ Ասիկա ճշմարտութիւն է. ո՞ր գիտութիւնը իւր վերջին բառն արտասանած է. ու յետոյ չը կա՞ն ծածկուած գիտութիւններ տակաւին, որոնց հապիւ մէկ երկու տեսութիւններն ունինք, և անոնք ալ այնքան ճղճիմ, այնքան փոքր են, որ մեր հետաքրքրութեան գոհացմանն իսկ չեն կրնար բաւել։ Ասիկ զատ, քանի մը գիտութիւններու ցարդ ընձեռած միջոցներովը և արդի միտքին ներած սահմանովը կրնա՞ն խուզարկուիլ, ըմբռնուիլ նմանօրինակ ճշմարտութիւններ, որոնք անհունապէս մեծ են։

Զանքերը բնական են ու անհրաժեշտ. բայց ինչ որ անբնական կը դնեմ, կանխուած հետեւութիւններն են անոնք. յաւակնոտ կանխումներ, որոնք գիտութեան, յառաջդիմութեան անունով՝ անցողակի յիշեմք թէ՝ ազատարար կ'ըլլան կոյս միտքերու և ամբողջ ընկերութեան...։ Թող մարդիկ աշխատին, այո՛, աշխատին. բայց կայծոռիկի մը կազմութիւնը հապիւ ըմբռնելով՝ չյաւակնին համարել թէ՝ արեւն ալ նոյնն է։

Այս կերպով նայելով է որ «Կրէյցերեան Սոնատ»ն ալ «քաղաքինաժ» մը կ'երեւայ ինձ։

Ու յետոյ ես ալ կը կարծեմ որ Թոլսթոյի ցոյց տուած միջոցն անկարելի է իւր դարձաղրմանը մէջ. նախ այն պատճառով, զոր բաց նամակովդ բացատրած էիր. տեսական

ԾԱՂԻԿԻ ԹԵՐԹՍՆԸ (3)

ՄԻՀՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՆՃԱՐԱԿԻՆ ՀԱՐՍՆԵՒՈՐՆԵՐԸ

ՏԷՐ ԳԷՈՐԳԻՆ ԾՈՒԽԵՐԸ

—Է՛, աչքը կը բանայ, աչքը կը բանայ. ազիկանս կրակը ինկեր կ'երվի կը մրկի կոր, հեղ մը օր կարդուի՝ կը հանդարտի կ'երթայ, խելքը կլուխը կու գայ։

—Կարգուելը խենդանո՞ց է, փրկի՞չ է, ի՞նչ է, մարիկ։

—Քու ինչո՞ւդ պէտք, էս Զըխալընէն դուրս մարդու աղջիկ չեմ տար, խելքդ տուն կանչէ։

—Անանկ է նէ մէյ մը Գոհարին հարցուցեր, նայինք ի՞նչ կ'ըսէ։

—Էս հարցու�ելու պէտք չունիմ, տուն հարցուր։

Սա միջոցին դուռը հրութ ըրաւ ճանչեց, ըսել է եսին մէկը կար, և ան մէկն ալ Գոհարը ըլլալու էր. եղաւ Մըկրը վեր վար Գոհարը նայեցաւ, Գոհար չի կար. խոհանոցը՝ լաւ տեղաս որ Գոհար անկիւն մը նստեր, գլուխը ձեռքերուն մէջ տուեր կու լար. Ցանկինթ ալ դէլուն վերեւ կեցեր կը մխիթարէր. ալ սիրտ չըրաւ ներս մտնելու, բաղդէն դուռը զարնուեցաւ և Տէր Գէորգ հայրը ներս մտաւ. ան տաեն Տէր Գէորգ յուսն յուսն երեք տարեկան ըլլալու էր, կուրծքիկալի պէս մորուքը երկայն հասակն ի վար կ'իջնար, հին մարդոց պէս պարտապանոց խոշոր քիթ մը ունէր, ծանր ծանր կը քալէր, ծանր ծանր ալ կը խօսէր, խօսուածքն ալ դուրսեցիի պէս էր թնար ըսեմ, «մեր» ըսելու տեղ՝ «մինր» կ'ըսէր, «որ» ըսելու տեղ՝ «ուր» կ'ըսէր։ Վարժապետութենէ առաջ եկած էր, Մըկրէն ալ Ներսէսեան վարժարանէն կը ճանչնար. նորընծայ քահանայութենէն ի վեր՝ իրեն ծուխ եղած էին, և հոր պէս խօսքը մոխիկ կ'ընէին։

—Օրհնածներ, ըսաւ, Հոգին Սուրբ Աստուած իր անհուն շնորհքովը ձեզի այցելութիւն ըրաւ, ժամանակը եկաւ հիմա պիտի օրհնուիք. մարի՛կ, դուն ալ մեր Մըկրը զաւկին, քեզ տեսնեմ, շահածուկ, տանտիկին, Աստուածորդւոյն Բրիտասի վախտը սիրտը լեցուած աղուոր աղջիկ մը տես որ, Ս. Սարգիսին պանկի սուրբ խորհուրդը կատարեմ։

—Ի՞նչ կ'ըսես, Տէրտատա, Ս. Սարգիս դիմացնուս շարթուն չէ, անդիի շարթուն է, ատանկ բան մի կ'ըլլայ։

—Մեր Մկրտիչ որդւոյն, Ամիրային կամքը աս է, ձեզ տեսնեմ օրհնածներ, նայեցէք որ ձեր վրայէն իր խնամքը անպակաս ընէ։

—Տէրտատա, ամեն բանին մէկ կարգը կայ. Գոհարս որ դրած է, եա ինտո՞ր Մըկրը կը կարդամ. ըսուա՞ծ պան է օր մար մը աղջիկը թողու՝ մանչը կարդէ։

—Օրհնա՛ծ, աղջիկդ ալ կը կարդես, եա իմ ձեռքս պանկի սուրբ խորհուրդը անոր վրան ալ կը կատարեմ. Աստուծոյ սրբութիւնը անհուն է, չափ և սահման չունի. նայէ՝ աղջկանդ ալ չէնքով շնորհքով էրիկ մը գտիր, մնացածը ինձմէ դիտցիր։

—Աստո՛ւծ ամենքը աղէկ ա՛, խենդ խենդինէ հարանիք կը բանուի՞, էս կ'ուզեմ որ օխտը օր հարանիք պանեմ, անհրկեցայ կնայ, ինտո՛ր ընեմ չիյտեմ։

—Հոգ մի՛ ըներ աղջիկս, ճամբան՝ քալելով, պտտելը՝ տալով, մեզքը՝ լալով, ամեն բան կ'ըլլայ։ Եա մէյ մը Գոհարը ինձի զրկեցէք, խոստովանցնեմ նայիմ սիրտին սիրածը կա՞յ, ինչու որ սիրտին սիրածը՝ ժամուն պատկածը, կ'ըսեն։

Տէր Գէորգ հայրը՝ իր ծուխերուն պտին գաղտնիքը կէս ժամէն քիչ առեղի մէջ հասկցեր էր։ Գոհարիկ՝ Պեսոն կը սիրէր, Մըկրը՝ Օղաբերը կը սիրէր. մնաց որ ասոնք ե՞րբ

յարաբերութեան բնականութիւնը։ Եւ երկրորդ՝ այն պատճառաւ որ ամէն մարդ չկրնար այդ խոչոր սէրն զգալ. այն սէրը՝ զոր Լամարթին իւր «Ռափայէլ»ովն և Պէրնարտէն իւր Սէն Բիէր իւր «Պօղ և Վիրգինէ»ովն այնքան գեղեցիկ և այնքան իսկական նկարագրած են մեզ։

Երբեմն մարդիկ երեք տարբեր զգացումներով կը ձգտին կնոջ, կամ գոնէ ես այնպէս նշմարած եմ. առանց հաշուելու այն կարգ մը այլ և այլ նկատումներով եղած ձգտումները, որոնցմով ամուսնութեանց մեծագոյն մասը տեղի կ'ունենան հիմա. օրինակի համար՝ զրաքին, անուանի հայրն զոյացուցած ձգտումները։

Այդ երեք ձեւ զգացումներն են, բուն սէրը. այն՝ զոր հիմա «խոչոր» կը կոչենք մենք. տարիքը՝ սեռը մշանջենաւորող բնական զգացումը, և ԵՍը՝ մարդուն էն տկար, այլ միւս արթուն, պահանջկոտ զգացումը։

Ու բոլոր սիրահարութիւնները՝ զրեթէ այս երեք ձեւերէն մէկուն թելադրութեամբը տեղի կ'ունենան միւս. և հա՞րկ է ըսել թէ բուն սահմաններու կրնան հասնիլ՝ ամբողջ մարմնոյն կարմութիւնը խանդարելու իսկ ապառնալիքով։

Ընդհանրապէս պատահածները տարիով և ԵՍով եղածներն են. իսկ խոչոր սէրով եղածները՝ շատ քիչ են տարիքներն առած երիտասարդներու մէջ, ու միայն պատանիներու մէջ տարաբաղդ կը պատահին։

Ես տեսած եմ 12 տարեկան աղջիկ մը՝ որ նոյն տարիքն ունեցող տղէկան մը սիրահարած էր. առանց սէրը բոլորի պէս անրիծ բան մըն էր, ոչ ԵՍ էր իրենց ձգտումին մէջ և ոչ տարիք. քանզի երկուքն ալ ոչինչ գիտէին. շատ դէջ կը հագուէին ու գիրար հրապուրելու միջոցներուն գիտակցութենէն զուրկ էին բոլորովին։

Պատահած եմ նաեւ երիտասարդներու, որոնք բաց են, իրենց պատանեկութեան առաջին սէրը վերյիշելով թէ՝ այլ ես չեն կրնար այն առաջին սիրովը սիրել կին մը։ Պատահած եմ նաեւ ուրիշ երիտասարդի մը, տարիքը բաւական առած, մելամաղձոտ, նիհար, ժիգոյն մէկը, որ խոստովանած է թէ կին մը մէկ կերպով միայն կրնայ սիրել՝ Ռաֆայէլին պէս, աղու պէս՝ առանց ԵՍի և առանց կրքի, իր բառովը՝ «աղօթք ընելու պէս խորհելով անոր վրայ»։

Բարեկեցիկ երիտասարդ մը՝ ազգատոհմէն մը սիրահարուած էր, ու այն ատենուան բուռն, որ նիհարնալ ու ծիւրիլ կը սկսէր. իւր ծնողքէն սկսեալ ամէն ոք կը հակառակէին ամուսնութեանը. ուստի զինքը համոզելու համար ըսին թէ աղջիկը զինքը չի սիրեր։

—Չեմ հաւատար, դոչեց երիտասարդը՝ անկեղծ յամառութեամբ մը, կրնաք ըսել թէ ես զինքը չեմ սիրեր այնքան՝ որքան նա զիս կը սիրէ...։

Այդ խոստովանութենէն վերջ շատ ապիներ ունեցայ համոզուելու, թէ երիտասարդին զգացածը՝ պարզապէս ԵՍին զրդումնքն էր, աղջկան զինքը սիրելէն յառաջ եկած։

Մեր ջրա կողմը կը վիճան օրինակները, որոնք ամէնքն ալ կը հաստատեն թէ՝ այդ խոչոր սիրով չեն սիրեր ընդհանրապէս մարդիկ. և նոյն իսկ կան կարծուածէն աւելի շատեր ալ՝ որոնք անկարող են զգալու. որովհետեւ այդ սէրը որոշ կազմի մը համար միայն դոյութիւն ունի. տեսակ մը ջղայնութեան արդիւնք, զոր բաւական բացատրած են ջիղերով զբաղող վերջին գիտունները։ Եւ այս՝ դուրին, բարութեան կամ վերջապէս բոլոր այն բաներուն պէս, որոնք ընկերային բարոյականին հիմը կը կազմեն, չէ կարելի ստացուիլ համոզումով. որովհետեւ բոլորովին անկախ է ան՝ կամքէ և խմացականութենէ. ապաւորութիւն մըն է պարզապէս, ու զիտենք որ ապաւորութեանց դոյութիւնը և կամ ատիճանը ենթականերուն բնութենէն կախում ունի։

Իսկ գալով իւր «վարդապետն ասաց»ներուն, շատ լաւ ցոյց տուեր էիր թէ՝ միամիտ ձեռնարկութիւններ են ատոնք. անշուշտ միամիտ ձեռնարկութիւններ, ապա թէ ոչ պիտի փորձուիմ կարծել թէ՝ դիրքեր կան, որոնք յատաւուած կէտեր ունին իրենց մէջ և որոնցմէ Թոլսթոյ ունեցած է հատ մը, իւր «Կրէյցէրեան Սոնատա»ը գրած պահուն։

Ահա, բարեկամ, այս երկու կէտերն են որոնց երկու տարի առաջ ալ չէի կրցած համոզուիլ, ինչպէս և այսօր։ Բայց բոլոր այն տխուր, սեւ երեւոյթները, զորոնք նշմարած է ամուսնութենէ առաջ և ամուսնութենէ վերջ, մարդու մը և կնկան մը կեանքին մէջ, այնքան ճշմարիտ են և հասարակ, և զորոնք այնքան լաւ պատկերացուցած է՝ իրենց յատուկ ատուերներովն իսկ, և զանոնք զրեթէ ամբողջովին մեզ ցոյց տուած, որ ոչինչ ունիմ խօսելու. ու կը խնդրեմ որ թողուս զիս այսօր եւս, այս մասին հիանալու Թոլսթոյի հանճարին վրայ։

* * *

Կը հարցնես դարձեալ թէ՝ ինչ կը խորհիմ այն նպատակին վրայ, որ թելադրած է Ստեփանէ վարդապետը, այդ զրքին թարգմանութիւնը ընծայելու մեր աղգին։

Զրեթէ ոչինչ։

Իւր յատաջաբանը չը կարդացիր։

«Սորա մէջ աւետարանական վարդապետութիւն կայ»։

Ուստի,

«Հարկաւոր է ոչ միայն լսել, հապա և կատարել նորա խօսքը, համեմատ առաքելական պատուէրին...։»

Եւ յետոյ

«Թուրքարնակ Հայ ընթերցողները սիրեն ընտելանալ Հայկական արեւելեան լեզուին և գրականութեան...»։

Երբ Ստեփանէ վարդապետին վիճակը չէ այն, զոր կ'ունենայ ոտոյ մը՝ «տրաժէ» զեղահատ մը շքեղ կարծելով, այն ատեն բոլորովին տարբեր բան մը եղած ըլլալու է նպատակը, պարզապէս Թոլսթոյն «Ներկայացրնել» մեզ. ու յայտնի է թէ՝ մեծ հեղինակութիւններու մէջ, հեղինակն է որ թարգմանիչը կը ներկայացնէ։

Բայց երբ խնդիր կ'ըլլայ թէ՝ մեր մէջ օգտակա՞ր է թէ չէ «Կրէյցէրեան Սոնատա»ին թարգմանութիւնը, չիտակը չեմ կրնար երկրորդ պարագային համար որոշ պատասխան մը տալ, միայն կը խորհիմ թէ՝ նորութեան

պիտի կարդուէին, դեռ աս գործը շատ ջուր կը վերցնէր. ուստի երբոր Մըկրտին մարը, Մարգրիտին՝ աս ամէնքը բաւ, Մարգրիտ բէյը մէջքը խոմեց և խօսք տուաւ որ Սուրբ Սարգիսին ալ որ չըլլար՝ Անճարակին աշխարհի մէջ երկու ընտանիք ալ պիտի աւելնային։

ԱՆՃԱՐԱԿԻՆ ՀԱՐՄՆԵՒՈՐՆԵՐԸ

Սուրբ Սարգիս մօտեցեր էր. Զըխալբէի մէջ երկու երեք տեղ հարսնիք բռնուած էր, ամէն դի ուրախութիւն կար։ Զկնորսի պզտիկ աղջիկներ զրան առջեւն նոյնը կ'աւանդէին. «Սուրբ Սարգիս, բռնէ զօտիս, չելլայ հողիս, ես աս գիշեր երազ տեսայ, տաք տաք հայի հոտեր եկաւ, ելի նայէ՞ մ եկաւ, երեք ձիաւոր եկաւ, լուսնկա լուս վերն ինկայ, լուսինը բռնելնիկէն ծռվը ինկայ, Սուրբ Սարգիս, բռնէ զօտիս, չելլայ հոգիս»։ Իսկ գիշերները կերակուրէն ետքը պզտիկ տղաք ժողուրուելով, «Սխտոր ծեծեմ բաջային, էրանիկին հարսնիքին, էս պարոնին տրան եմ, թագաւորին փեսան էմ» ըսելով գիշերները կը լուսցնէին։ Ս. Սարգիսն ալ եկաւ անցաւ, Անճարակին մտա մը մնաց. երնէկ կարգուողներուն, եթէ Անճարակն ալ փախցնէին՝ ամէն բան Զատիկէն ետքին կը մնար։ Աղէկ որ Մարգրիտ և Լուսիա ձեռքերնին շատ կնիկներ էին և ատենին Օղարերը Գումգապուէն Զըխալբն բերեր էին. գալով Պետոն՝ անոր խըճիթը Գոհարինէն երկու զուռ վեր էր։ Բայց որո՞նք պիտի ըլլային հարսնեւորները, ո՞վ պիտի բռնէր փեսերուն խաչը։ Փեսերուն խաչը ամիրայի կողմէն բռնող Սերչօն գրանուեցաւ. իսկ գալով հարսնեւորներուն, բոլոր Զըխալբն միտքը դրած էր ներկայ գրանուիլ. ատոր վրայ աւելցուր երկու օտարականներ որ Արեւելքցի հարսնիք տեսնել կ'ուզէին։ Էհ, ձկնորսներու հարսնիք՝ Արեւելքցի հարսնիք էր. իրաւ որ բան մը պակաս պիտի չըլլար, բայց երկրին բարձր զերդաստաններու ան ատենուան հարսնիքներու շուքը ու մեծվայելչութիւնը հոն կրնայինք տեսնել. ինչ էր նպատակնին. տակից ալ զատ՝ երբոր Տ. Գէորգ հայրը ատոնց խօսքը բացաւ, Մարգրիտ բոլոր ուժովը դէմ կեցաւ։

—Վա՛յ, կրոնը տանի աս օտարները. ինչ ձուն պիտի դայ գլխուս, Աստուածդ կը սիրես տըւոնց խօսքը մի՛ ըներ Տէրպապս։

—Անոնք աղէկ մարդիկներ են, օրհնած, մեր աղէկութիւնը կ'ուզեն որ դուն չես գիտեր։

—Ի՞նչը պիտոր գիտնամ՝ չը գիտնամ, աղէկ մարդիկ օր ըլլան՝ տեղերնուն չեն էլլար հոս կար. ան ինչ է՝ պըեբլոնին կնտեր կապիկ էն դարձեր. քանիի կ'ասնեմ անանկ էրիկ մարդը էս ճրվաթիս մէջ կը խըխթեմ։

—Ըսել է տեսա՞ր անոնք։

—Տեսնալն ալ խո՞ռք է քի, անցած օր Ս. յարմային լեռն ի վեր կ'ելլայն աչքերնին տաներն ի վեր. դոզի պէս չորդին աչքէ կ'անցունէին. էհ չիտեմ ինչերնի՞ պիտոր դողնան, բանիկ մը չունինք. մարդ օր պիտոր դողնան՝ ատոր ընելիք չունիմ։

—Հա՛ մարիկ հա՛, ատոնք մարդոս են։

—Աղէ՞կ ա, մարդ պիտոր որտան նէ Զըխալբն չի գան, աս տեղ կրոնալիք մարդ չեն գտնար, կընթանին ալ փորձանք կու գայ։

—Աղէկ, ըսա՛ քիթին տակէն Տ. Գէորգ, աս ծիկ՝ երես մարդիկներուն ինչ ընելու է. վարքերնին խօսքերնուն բնաւ չի նմանիր. ես եմ ըսողը՝ խաչը ծոցէն կը հանէ. խօսք տուին որ՝ ՀԱՌԱՆՑ մեր ընկերակցութեան, մեր ժողովուրդին մէջ չի մտնան ելլեն. Մըկրը կ'ըսէ՝ որ Գումգապուի դուրսը զանոնք տեսած է. մարը կ'ըսէ՝ որ Զըխալբն զանոնք տեսած է. բարեբաղդաբար մեր ռամիկն աւելի կրօնասէր է. տեսնենք ատոր ետքը ո՞ւր պիտի երթայ։

(Շարունակելի)

մը խուսափուկ ապաւորութիւնը պիտի ընէ անիկայ. թէպէտ քիչ մը յուզումով լեցուն, բայց անհեռաւանք. որովհետեւ էն հասարակ դատողութիւնն իսկ՝ կրնայ ըմբռնել այդ իրաւելին անբնականութիւնը։ Իսկ օգտակարութեան մասին, «Կրէյցէրեան Սօնատ»ը տեղեր ունի իւր մէջ, որոնք պէտք է արդարեւ որ ուշադրութիւն դրաւեն. և սակայն կրնայինք այդ գիրքը քսան տարի վերջը կարդալ. գի՞նքան պէտք ունինք հիմա վերծանելու ուրիշ աւելի կարեւոր գործեր։

Ա. ՍԻՄՕՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԼՈԳԱՆՔ

Ջրոյ Ջերմութեան համեմատ, երեք տեսակ լոգանք կայ. 1· Պաղ լոգանք, որոյ Ջերմութեան աստիճանը քսանէ վար է. 2· Գաղջ լոգանք, որոյ Ջերմութեան աստիճանը 20–32 է. 3· Տաք լոգանք, որոյ Ջերմութիւնը 32էն վեր է։

Բայց այս բաժանումները տարբեր երկիրներու մէջ կը փոխուին կլիմայի համեմատ. օրինակի համար, Այրեցեալ-Գոտիի կլիմայից ժողովրդեան համար 32 աստիճան Ջերմ լոգանքը պաղ կը համարուի։

Պաղ լոգանքը մարմնոյն ընդհանուր Ջերմութիւնը կը մեղմէ, և մարմի արտածութիւնը նուազեցնելով՝ ոյժ կու տայ մարդու։ Բայց այս արդիւնքը յառաջ գալու համար հարկ է որ ջուրը մանով մարդը լողալու առնն տեղի ունեցած շարժմանց նման շարժումներ կատարէ։ Որովհետեւ հակառակ պարագային, բաղկերակի զարկը կը նուազի և կենդանական գործողութեանց մէջ թուլութիւն մը յառաջ կու գայ, որ ջղային դրութեան գործողութեանց հանդարտութիւն կը պատճառէ։

Երբ մէկը քրտնած մարմնով պաղ ջուրը մտնէ, այն առեն ցրտութենէն ապրուելով մարմնոյ արտաքին մասերուն մէջ գտնուած արիւնը անմիջապէս ներքին անդամներուն մէջ խոյս կու տայ։ Երբեմն այս հոսումը ստատկապէս պատահելուն՝ բորբոքում և լուծողութեան հիւանդութիւններ յառաջ կը բերէ։ Պաղ լոգանքը ներելի չէ ընչաւական գործարաններու հիւանդութիւն ունեցողներու համար. որովհետեւ ասիկա մարմնոյ ոյժ և ջղային դրութեան հանդարտութիւն պատճառելու համար է միայն։

Գաղջ լոգանքի ազդեցութիւնը թէ՛ ջղային դրութեան և թէ՛ ուրիշ մի քանի գործարաններու վրայ հանդարտեցուցիչ կամ մեղմացուցիչ է։

Տաք լոգանքի ազդեցութիւնը սա է որ, մարմնոյն Ջերմութիւնը կ'աւելցնէ, և այս Ջերմութիւնը ընդհանրապէս կը ծաւալի ներքին գործարաններու մէջ։ Տաք լոգանքը թոքերու և մարմի արտածութիւնը շատցնելով զանազան գործարաններ կը դրդռէ։ Ուրեմն եթէ այս լոգանքը քիչ մ'առեն տեւէ, սաստիկ գրդռիչ է։ Բայց եթէ երկար տեւէ, այն առեն թոքերուն և ուղեղին մէջ արեան հաւաքուելուն պատճառ կ'ըլլայ։

Լոգանքի առեն տեղի ունեցած ազդեցութիւնն ու հակազդեցութիւնը (action et réaction) մեծապէս արժանի է ուշադրութեան։ Երբ մարդ ջուրը մտնէ, արիւնը մարմնոյն ամէն կողմերէն դէպի կեդրոն, ոչ միայն ստամոքսի և ուրիշ անդամներու վրայ կը յարձակի, ահա ասոր կ'ըսուի ազդեցութիւն. յետոյ ներքին անդամներէն մարմնոյն դրսի անդամներուն՝ կը յարձակի, և ասոր կ'ըսուի հակազդեցութիւն։

Եթէ այս երկու հակառակ յատկութիւնք ըստ արժանւոյն տեղի ունենան, այն առեն մարմինը կ'օգտի լոգանքէն. բայց հակառակ պարագային մէջ կը վնասուի։ Որովհետեւ վերջին պարագային մէջ արիւնը ուղեղի, ստամոքսի և ներքին գործարաններու մէջ պէտք եղածէն աւելի հաւաքուելուն համար, ուղեղի և ստամոքսի զանազան ախտեր յառաջ կը բերէ։

Լոգանքի վնասակար կողմերը. —Այս մասին կատարուած փորձերուն նայելով, լոգանքի ազդեցութիւնը ամէն անձի համար մի և նոյն չէ, այլ կը փոխուի ըստ կազմուածքի, խառնուածքի և տարիքի. օրինակի համար, տասնեւմէկ տարու երկու տղաք՝ տաք բաղանիքի մէջ մեռած են. տաք բաղանիքի մէջ այս կերպով պատահած մահը արիւնահոսութեան կը վերագրուի ընդհանրապէս։ Թէպէտ և այս տեսակ դէպքեր հազուադէպ են, բայց անձնական յատկութիւն, ծերութիւն և խառնուածք, մանաւանդ արիւնային խառնուածք երեքց մասնաւոր ազդեցութիւնն ունին։

Պաղ լոգանքէ մահ կը պատահի՞ արդեօք. —Լոգանքի առեն պաղ ջրին՝ մարմնոյն շուրջը գտնուած ջիղերուն վրայ ի գործ դրած ազդեցութենէն՝ ուղեղին և ողնայարին մէջ անդամալուծութիւն կրնայ յառաջ գալ. և ասոր պատճառն ալ վերը յիշուածին պէս ըլլալուն, կրնայ մահ պատահիլ։

Պի՞տք է որ կիներն ալ պաղ լոգանք կատարեն. —Ինչպէս որ մարմնամարզը կանանց մէջ ընդհանրացած և օգուտը տեսնուած է, նոյնպէս եւս պաղ լոգանք կրնան օգտակար ըլլալ։ Բայց հազուադէպ կերպով տեսնուած է կանանց մէջ, թէ պաղ ջուրը ազդելով իրենց ջիղերուն՝ կարմրախտի բիծերուն նման բիծեր երեւան բերած է իրենց մորթին վրայ։ Անարգանալի է այն մեծ օգուտը, որով ջղային խառնուածքի տէր կանայք կ'ստանան պաղ լոգանքէ։

Ծովային բաղանիք. —Այս կարգի լոգանքը երկու կերպով կրնայ օգտակար ըլլալ։ Ա· Ջրոյ մէջ մարմնոյն կատարած շարժմանց և ջրային ծփանաց ազդեցութեամբ։ Բ· Ծովային ջրոյ մէջ գտնուած աղերուն մարմնոյն վրայ ըրած ազդեցութեամբ։ Այս կարգի լոգանք՝ աւելցնելով խառնուածք ունեցող և գժուարամարսութեան ենթակայ եղող անձանց յանձնարարելի են։

Ծովային լոգանքի տեւողութիւնը ի սկզբան հինգ և հեռագոյն մինչեւ տասնեւհինգ վայրկեան կրնայ երկարաձգուիլ։ Երկար առեն ջրոյ մէջ մնալով մարմնոյն կոտրտուք և անդամներուն թուլութիւն կու տայ, որ կրնայ ի վերջոյ վնասակար ըլլալ. հետեւաբար պէտք է նախ քիչ մ'առեն մնալ։

Ծովային բաղանիքէ յառաջ եկած օգուտները ի նկատի առնելով, Բարիզ քաղաքին թաղապետութիւնը Այն դեղին եղերքը շատ մը բաղանիքներ շինել տուած է, ուր ազատ ձրիաբար, և գործաւոր դասը շատ փոքր գնով մը կ'ընդունուին։

Արեւելեան երկիրներու բաղանիքները՝ — թէեւ կարօտ տակաւին բարւոքման — ընդհանրապէս յարմար են առողջապահական տեսակէտով։ Տաք բաղնիքներու համար ուշադրութեան առնուելիք գլխաւոր կէտերն են, ջրոյ անուշութիւնը, օդի հոսանքէն պատըսպարուիլը, բաղնիքին դուրս չելնելը, երբ մարմինը խոնաւ է տակաւին. ու բաղնիքէն ելնելէ վերջ, մինչեւ քանի մը ժամ դորմով չպրպտիլը։ Բաղնիքի մէջ կատարուած մարմնոյ շրփումը առողջապահական կանոն մ'է. որովհետեւ բաղնիք մտնելու և ելնելու առեն, արիւնը՝ միշտ պատրաստ է մարմնոյն մէկ կողմը քաշուելու. բան մը՝ որ վնասակար է և առաջքը կ'առնուի մարմինը շփելով։ Կուշտ եղած առեն պէտք չէ լուացուիլ և լուացուելէ ետք՝ մարմինը հովէն պահպանելու է, լոմի փոխելու տեղը երեք քառորդ ժամ, առաւաւելն մէկուկէս ժամ միայն մնալու է, և տուն վերադառնալու առեն կամաց քալելու է. եթէ այս կէտերուն ուշադրութիւն չդրուի, կրնայ ըլլալ որ այլ և այլ հիւանդութիւնք յառաջ գան։

Ռուսական բաղնիքներ. —Առանք Ռուսիոյ յատուկ և նոյն երկրին ժողովրդեան վիճակին համաձայն են։ Այս կարգի բաղնիքներու մէջ նախ տաք տեղ մը կը մտնուի, ուր մարդ պէտք եղածին պէս կը քրտնի, յետոյ պաղ ջուր կը թափեն մարմնոյն վրայ, որպէս զի քրտինքի և տաքութեան մէկ մասը երթայ։ Եւ ասկէ ետքն ալ դարձեալ մարմինը տաքցընելու և կորուած աւելորդ ջերմութիւնը վերստին տալու համար դաշնիի տերեւներ կրող կարդ մը դաւազաններով մարմնոյն զանազան մասերուն կը զարնեն. կամ ուրիշ բացատրութեամբ, որպէս զի հակազդեցութիւնը կանոնաւոր կերպով յառաջ գայ՝ շփում կը կատարեն։

Առողջապահական կանոն. —Առողջապահութիւնը մանկանց համար գաղջ ջրով լոգանք կը յանձնարարել. նոյնպէս կանանց՝ դաշտանի տեղի ունենալուն համար՝ տաք լոգանք, և զոյն զիւրացնելու համար պաղ լոգանք կը յանձնարարել։

Զղային խառնուածքի տէր անձանց պաղ կամ գաղջ լոգանք օգտակար է։ Շնչաւական հիւանդութիւններէ զատ, բոլոր այն անձինք՝ որք ապաքինման ճամբուն մէջ են, և գործաւորք՝ որ կ'աշխատին ալի, ծխախոտի և կապարի գործարաններու մէջ, շատ պէտք ունին լոգանքի։

ԱՐՇԱՒԻՐ

ԾԱՂԻԿԻ ԼՈՒՐԵՐը

ԱԶԳԱՅԻՆ

Պատրիարքական Փոխանորդ Տ· Գաբրիէլ Ծ· Վ· Ճէվահիրճեան, որ ժամանակէ մը ի վեր հիւանդ էր, ապաքինած ըլլալով անցեալ շաբաթ օր Պատրիարքարան եկաւ և նոյն իրիկուն Պէօյիւքտէրէ գնաց, ուր քանի մը օր պիտի մնայ օդափոխութեան համար։

—Աշրդեան Տ· Խորէն Սրբազանի Պատրիարքութենէ հրաժարելուն վրայ՝ կը լսենք թէ Խառն ժողով պիտի գումարուի Պատր· Տեղապահի մը ընտրութեան համար։

—Երէկ, Ս· Յովհաննու Կարապետի Ծննդեան տօնին առթիւ Հռոմէական Հայոց Պատրիարք Տ· Աղաբեան Սրբազանը պատարագ մատոյց Ղալաթիայի Ցիսուս Փրկիչ եկեղեցւոյն մէջ, և յետ պա-

տարադի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Պ. Գաւնոյի համար, ի ներկայութեան Ֆրանսական Դեսպանին և դեսպանատան պաշտօնեայներուն։

—Սողաճի Բարսեղ էֆ. Ղազարոսեան, ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս և այս տարի բարեհաճած է մարդասիրաբար նարդել Ազգ. Հիւանդանոցի բոլոր տոգաները։

—Սրբազի առաջնակարգ վաճառականներէն Ոսկան էֆ. Զուգասըզեան տարեկան մը «Մաղիկ» նուիրած է նոյն քաղաքի Որբանոցի վարժարանին։

Առաջին թիւէն սկսեալ թերթերը կը զրկենք այս շրջաբ. այդ հասցէին։

—Հրատարակուեցաւ «Մասիս»ի 4րդ թիւը։

ՆԵՐՔԻՆ

Սերպիոյ Ալէքսանար Թագաւորը հինգշաբթի այցելեց Թօրգաբուի պալատը, կայս. թանգարանն ու դանձարանը։ Ուրբաթ օր ներկայ գտնուեցաւ Սէլամլըգի հանդէսին և կատարուած զօրահանդէսին։ Յետոյ գնաց Նշան Թաշ ի փոխադարձ այցելութիւն Մեծ-Եպարքոսին։ Եղիպտոսի Խեդիվ Կայսերական Պալատ երթալով այցելութիւն տուաւ Ալէքսանար Թագաւորին։ Շաբաթ օր Ալէքսանար Թագաւորը փոխադարձ այցելութեան գնաց Նորին Բարձրաստուութեան, և նոյն օր ընդունեց բոլոր նախարարներու ու բարձրաստիճան պաշտօնատարներու այցելութիւնը։ Յունաց Սմիռն. Պատրիարքը շաբաթ օր կայս. Պալատ գնաց և այցելութիւն տուաւ Վեհ. Ալէքսանար Թագաւորին։ Կիրակի օր Վեհ. Թագաւորը Ժէնէրի Յունաց Պատրիարքարանի եկեղեցւոյն մէջ ներկայ գտնուեցաւ Տ. Նէոֆիտոսի մատուցած հանդիսաւոր պատարագին։ Տ. Նէոֆիտոս Սրբոյն եկեղեցական թանկագին պատկեր մը նուիրեց Սերպիոյ Թագաւորին։ Ալէքսանար Թագաւորը նոյն օր գնաց Պէյլերպէյի Կայս. Պալատը և Եէնիքէյ ուր այցելութիւն տուաւ Բոսֆի փաշայի։ Երկուշաբթի այցելեց Տոլմապաղչէի պալատը, Թէրսանէն ու ցամաքային երկրաշարժական վարժարանը։ Նոյն օր ընդունեց մայրաքաղաքիս բոլոր Դեսպաններու այցելութիւնները։ Ալէքսանար Թագաւորը 15000 Ֆր. (660 ոսկի) նուէր զրկած է Յունաց Պատրիարքարանին։ Տ. Նէոֆիտոս Սրբոյն երեքշաբթի օր այցելութիւն տալով, Նորին Վեհափառութեան շնորհակալութիւն յայտնած է այս նուէրին և իրեն տուած պատուանշանին համար։ Երեքշաբթի օր Ալէքսանար Թագաւորը Մեծ-Շուկայ գնաց և քանի մը գնումներ ըրաւ հոն։ Վերջը գնաց այցելել Սուլթանիյէի և Բանկալթիի պիտուրական վարժարանները։ Պատայ մ'ըրաւ Քեաղրտխանէի կողմը։ Չորեքշաբթի օր մեկնեցաւ Վեհ. Թագաւորը դէպի Սէլանիկ։

Ալէքսանար Թագաւորը իր լուսանկարը նուիրած է Մեծ-Եպարքոսին և Արտաքին գործոց Նախարարին։ Թագուհի պատուանշանին Մեծ-Խաչն ալ տուած է Ոսմիկանութեան Նախարարին և Կայս. Պալատի տարարողապետ Միանիր փաշային։

Նորին Վեհափառութիւնը 5000 Ֆրանք ձգած է մայրաքաղաքիս ազքատներուն։

Սերպիոյ արքայահայրը՝ Միլան, հեռագրաւ շնորհակալութիւն յայտներ է Վեհ. Սուլթանին, իր զաւկին եղած սքանչելի հիւրընկալութեան համար։

—Վեհ. Սուլթանը Իմիրկայ պատուանշանի արծաթ չքաղրամը շնորհած է Ալէքսանար Թագաւորին մէկ քանի հետեւորդներուն։

—Հինգշաբթի օր սկսաւ Մուհարրէմ ամիսը որ արաբական 1312 թուականին տարեդարձն է։

Բոլոր նախարարներն ու բարձրաստիճան պաշտօնատարները կայս. Պալատ գացին իրենց շնորհաւորութիւնները մատուցանելու։

—Երկու օրուան մէջ Օսմ. Պանքայի վճարած 40 000 ոսկիի պանքառոմներու մէջէն երեք կեղծ դրամագրեր ելած են։ Ասիականութիւնը Թօփխանէի մէջ ձերբակալած է Սաղըզլի Անտոն անուն մարդ մը, որ հինգ ոսկինոց պանքառոմ մը կը քշէր։

—Յունաստանի թագուհին, Մաուի իշխանուհին և Անարէ իշխանին հետ ուրբաթ առաւօտ Վոսիրլէն անցաւ. ուրկէ Սեվաստրոյ կ'երթայ։

—Վեհ. Սուլթանի կողմէ Փարիզի Օսմ. դեսպանը այցելելով Նոր Նախարարապետ Պ. Շարլ Տիւբիւի, Պ. Հանոթոյի և Տիկին Գաւնոյի ցաւակցութիւն յայտներ է Պ. Գաւնոյի մահուան համար։

Տիկին Գաւնօ խնդրեր է Դեսպանէն իր շնորհակալութիւնն յայտնել Վեհ. Սուլթանին։

—Փարիզի Օսմ. դեսպանը Մարսիլիայէն ճամբայ ելեր է մայրաքաղաքս դալու համար։

—Հինգշաբթի օր սկսաւ հրատարակուիլ թուրքերէն «Ըդտամ» լրագիրը, որուն արտօնութիւնն առած էր Ճէվտէթ Էֆէնտի։

ԱՐՏԱՔԻՆ

Անգլիոյ թագուհւոյն թոռը, Եղբի դուքսին կինը մանչ զաւակ մը ծնաւ։ Երրորդ ասոիճանի այս զահաժառանգին ծնունդը բերկրութեամբ լցուց բոլոր Անգլիացիներու սրտերը։

Վիքթորիա թագուհին այժմ ունի եօթն զաւակ, 28 թոռ. և 13 թոռնորդի։

—Միացեալ Նահանգներու Նախագահը Խորհրդարանին մէջ ըսած է թէ՝ «Պ. Գաւնոյի մահը աղէտ մըն է մարդկութեան համար»։

—Իտալիոյ Նախարարապետ Պ. Քրիսպի թէ Իտալական դեսպանին միջոցաւ և թէ Խորհրդարանին մէջ իր ցաւակցութիւնն յայտնեց հանգուցեալ Գաւնոյի մահուանն առթիւ։

—Եւրոպայի զրեթէ բոլոր վեհապետները թէ՝ հեռագիրներով և թէ իրենց Ֆրանսայի դեսպաններուն միջոցաւ խորին ցաւակցութիւն յայտնեցին հանգուցեալ Գաւնոյի ազնուական մահուանն առթիւ։

—Ճոսինէն, Զինէն և Ասիայի զանազան կղզիներէն ալ վշտակցութիւն յայտնող հեռագիրներ կը սեղան ի Ֆրանսա։

—Յուլիս 14ին Փարիզի մէջ կատարուեցաւ հանգուցեալ Գաւնոյի յուղարկաւորութեան հանդէսը։ Դագաղին կը հետեւէին իր ընտանիքը, նախագահ Բէյրիէ, օտար դեսպաններն և այլն։ Նոդր-Տամի մայր եկեղեցւոյն մէջ եկեղեցական արարողութիւններ եղան ու թաղումը ուղղուեցաւ դէպի Բանթէոն, ուր ճառեր արտասանեցին Պ. Շ. Տիւբիւ, Պ. Շալմէլ Լաքուռ և Երեսփոխանական ժողովոյ կողմանէ Պ. Մահէ։

—Մարոքեան ցեղերն հնազանդած են Նոր Էմիրին, իբրեւ առաջ Ռիֆի ցեղերն որք Սպանիոյ դէմ դարձել կը ձեւանային։

ՉԱՆԱՉԱՆ ԴԷՊԻԵՐ

Անցեալ ուրբաթ դիշեր ժամը 6ին Գարակէօմրիւկի Ալթայի փողոցի դիշերապահը իր սովորական պտոյտն ըրած առեն կը հանդիպի շրջանանցներու, որոնք պինքը տեսածնուն պէս՝ իրենց ձեռքը գտնուած խոշոր պարկը հոն ձգելով կծիկը կը դնեն։ Դիշերապահը պիտենք բաւական տեղ հարածելէ ետքը, ետ կը դառնայ և պարկին քով դալով երբ կը բանայ զայն սարսափահար կ'ըլլայ, կնկան մը մարմինը տեսնելով մէջը։

Անմիջապէս մօտակայ ոստիկանութեան լուր կուտայ, որ յետ քննութեան կը տեղեկանայ թէ՝ խեղճ կինը վզէն խղդուած է։

Ոճրագործութեան շարժառիթը դողութիւն ըլլալ կը կարծուի. որովհետեւ խեղդամահ կնոջ վրայ չեն գտնուած հինգ ոսկինոց մը, օղ մը և մատնի մը, զորս միշտ վրան կրելու սովորութիւն ունի եղեր։

—Երեքշաբթի օրուան «Թարիզ»ին մէջ հետեւեալը կը կարդանք.

«Սկիւտարի Էսպ Պազարը թաղի բնակիչներէն Սէմերճի Յովսէփ ազայի աղջիկը, Օր. Վասիլաքի որ Կէտիք-Փաշայի կողմը, Տիգրան Միրիճանեանի տնօրինութեան ներքեւ գրաստուղ վարժարանին մէջ ուսուցչի պաշտօն կը վարէր, ասկէ առաջ՝ պինքը կնութեան առնելու խոստմամբ՝ պղծուեր է յիշեալ Տիգրանի կողմէ։ Բանէ մը տեղեակ չեղող Յովսէփ ազային դալով՝ ասիկա, հինգ շաբաթ առաջ աղջիկը Եալովայի մէջ զերծակութիւն ընող Արթինին նշանած ըլլալուն՝ խեղճ աղջիկը, չուզելով որ երիտասարդական անխորհրդութեամբ գործած սխալը մէջտեղ ելնէ, կ'աղաչէ Տիգրանի կնութեան առնել զինքը, ինչպէս որ խոստացած էր. բայց տեսնելով որ այս վերջինը կարեւորութիւն չտար իր աղաչանքին, պատիւը պաշտպանելու միջոցը անձնասպանութեան մէջ կը դտնէ։»

ԱՐԺԷՔ ԴՐԱՄՈՑ

Օսմ. լիրան 100 գուրուշէն

Մէճիտիէ	108	Բուսիոյ բոլ.	90
Գառսրդ մէճիտ	105	Նաբոլէան	87 20
Մանր մէճիտ	103 20	Գրիմից	51 17
Մէթալիք	97 50	Անդղ. լիրա	110 6
Գոնսոլիտէ	26 37	Ռ. երկ. ֆ. 123.	541 2

Մանէթ թղթադրամ 8 30

ԽՆԴՐԱՆՔ ՄԸ

Իմանալով որ՝ մեր պաշտօնակիցներէ ոմանք կը շարունակեն զրկել իրենց Թերթերը «Ծաղիկ»ի հին հրատարակչին անուան, կը խնդրուի իրենցմէ ուշադրութիւն դարձնել Թերթիս նոր խմբագրատան հասցէին։

«Ծաղիկ»ի բաժանորդներէն Արշակ էֆ. Զէյլեպեան հետեւեալ նամակը ղրկած է մեզ.

. . . Տէր,

Երէկ կամուրջէն Հալըճօղլու դացած միջոցիս տեսանելի մը աւելի սակ տուած էի Ոսկեղջիւրի շրջնաւներու տոմսակավաճառին. երկու ժամ ետքը՝ վերադարձիս, եղելութիւնը յայտնեցի կամուրջի պաշտօնեայ Ռիֆաթ ու Փամէնէնտա էֆէնտիներու, որք խոստացան ինձ յաջորդ օրը երթալ և, եթէ տեսնուելիք հաշուէն երեւան ելնէր մէճիտիյէն, ետ դարձնել ինձ։

Այսօր դացի և մէճիտիյէս երեւան ելած ըլլալով՝ առի։

Ուստի, հաճեցէք խնդրեմ հրապարակս շնորհակալիքս յայտնել յիշեալ երկու էֆէնտիներուն իրենց ազնիւ ընթացքին և ուղղամտութեան համար։

20 Յունիս 1894 ԱՐՇԱԿ ԶԷՅԼԷՊԵԱՆ

ՀԱՄՊՈՒՐԿ-ՄԻՆԻՒ

ՄԻԱՑԵԱԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀԲԻՆԷՀԻ

Դրամագլուխ	ֆր.	8 000 000
Պահեստի դրամ	»	8 100 000
Տարեկան հասոյթ	»	19 532 000

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸՍ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ Կ'ապահովագրեն մթերանոցներ և բնակութիւններ, ասոնց մէջ գտնուած վաճառքներն ու կարասիները իսիսա չափաւոր սակագիններով։

Լիաւոր ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ

ԳԱՖՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Պոլիս, Պահճէ-Գափու, Անանիասի խան 12, 13, 14

ՏՕՔԹԷՕՐ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Մասնագէտ կանանց և ծննդամիզական գործարաններու հիւանդութեանց։

Կը դարմանէ ամեն տեսակ հիւանդութիւն՝ մանաւանդ իւր մասնագիտութեան վերաբերեալները։

Ամեն օր մինչեւ կէս օր հիւանդ կ'ընդունի իւր տունը, Բանկալթի, ձէպէլ փողոցի անկիւնը, Մէրթէկը Հարպիյէի հեծելարանի դիմացը, թ. 133։ Կէս օրէն վերջը կը գտնուի Պոլսոյ կողմը կամուրջի գլուխը, Ֆիւշիւքեան դեղարանը։ Ուրբաթ օրերը մինչեւ կէս օր իւր տունը և երկուշաբթի օրերը կէս օրէն վերջը յիշեալ դեղարանը իրեն դիմող հիւանդները ձրիաբար կը դարմանէ։

ԱՍԸՐ ՔԻԹԻԹԻՊԵԱՆԷՍԻ ՀԻՐԵԱՅԼԷՐԻ. — Թուրք գրագէտներու գրչէն ելած պզտիկ պզտիկ վէպեր են, ընտանեկան և օտար կեանքէ առնուած. մինչեւ ցարդ հրատարակուածներու թիւը կը հասնի ութսուն և մէկի։ Առանձին տուտնձին կը ծախուին հատը քսան, երեսուն, քառասուն և չիսուն փարայի։ Ամբողջին գինը 9 ղրշ. կը բռնէ։

ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ

ՄԱՐԴ ԸԼԱԼՈՒ ՄԻՋՈՑԸ կամ կեանքի մէջ յաջողելու ճամբան. — կարեւոր և օգտակար գիրք մըն է ամէն դասակարգի ամեն հասակի մարդոց մանաւանդ երիտասարդներու համար ընթեռնլի։ Ուիլեըմ Թէյլորի հետեւողութեամբ պատրաստած է զայն Ա. Կ. Աէքլէմեան էֆէնտի, տպագրութիւնն ու կազմն ալ խիստ դեղեցիկ ու ճաշակաւոր են։ Ընտիր քառածոռէ կազմ 8, ոսկեզօծ և փառաւոր լոթակազմ 12 ու կէս ղրշ։

* * *

اصطلاحات ادبیه

ԸՍԹԸԼԱՀԱԹ ԷՏԷՊԻՅԷ. — Դարուս Օսմանցի առաջնակարգ գրագէտ-բանաստեղծներէն հանգուցեալ Մուալլիմի Նաճիի այս ընտիր ու եզական հեղինակութիւնը կը յանձնարարենք Օսմանեան-գրականութեան բոլոր սիրահարներուն։ Ազգին մանկաւոյն լաւ դաստիարակութիւն մը տալու պարտականութիւնը սանձնող Օսմանեան լեզուի ուսուցիչները մանաւանդ պէտք չէ անտեսեն այս գրական ասացուածքը որ յստակ, սահուն և գեղեցիկ ոճով մը պատրաստուած կու գայ անհրաժեշտ պէտք մը գոհացնել. Օսմանեան գրական-բանաստեղծութեան դասերու կարեւորագոյն պէտքը, որ դժբաղդաբար մեր վարժարաններու մէջ նկատողութեան անդամ առնուած չէ։

Գինը 20 ղրշ. է։ Վարժարաններու համար գոհացուցիչ զեղչ ընել կը խոստանայ թերթիս հրատարակիչը։

* * *

ՄՈՒՍԱԼԼԻՄԻ ԳՐԱՆԹ. — Թուրքերէն ընթերցանութեան ընտիր գիրք մըն է, Մէջադիէի և Խասգիւղի «Ազիանս Լոզայէթի» ընկերութեան վարժարաններու Օսմ. լեզուի ուսուցչէն պատրաստուած. պարունակութիւնը հետաքրքրաշարժ և սիրուն է ուրիշ նաեւ մանկանց միտքն ազնուացնելու ամէն յատկութիւն։ Անհասկնալի բառերու քով դրուած են Գաղղերէն և Թուրքերէն իմաստներն ամենապարզ բառերով։ Գինը 3 ղրշ. է։

ՄՕՏԷԼ. — Դաղղիերէն դեղագրութեան համար պատրաստուած տեսակ մ'է. կը պարունակէ անկէզ, բօնտ և կոթիկ գրերու ամէն տեսակներն։ Դրծածութիւնը ընդունուած է զանազան վարժարաններու մէջ։ Գինը 60 փարայ է։

ՆՈՐԱՎԷՊ

Ա. ԳԱՅԳԱՆԵԱՆ էֆ. այս վերնագրով հրատարակած է տետրակ մը որ կը պարունակէ ինն հրահանգէջ, գրօսեցուցիչ և հետաքրքրական վէպեր, հեղինակուած և թարգմանուած։ Գինը 3 ղրշ. է, և կը ծախուի բոլոր գրավաճառներու քով։

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ԶՈՀՈՂՈՒԹԻՒՆ

«Խաղինէի Ֆիւնուն» թերթերէն շաբաթաթերթը ուղելով օգտակար և դիւրամատչելի ընել Օսմաններէն դիտացող «Ծաղիկ»ի բաժանորդներուն տարեկան բաժնեգինը փոխանակ 23ի իջեցուցած ենք։

ՄԻՄԻԱՅՆ 10 ՂՈՒՐՈՒՇԻ

Այս առթիւ տեղւոյդ չենք համարիր ծանուցանել թէ՝ ապառիկ բաժանորդագրութիւն — մանաւանդ դաւառներու համար— երբէք չպիտի կրնանք ընդունիլ, քանի որ թէ «Ծաղիկ»ի և թէ «Խաղինէի Ֆիւնուն»ի բաժնեգիները կարեւոր գումար մը չեն կազմեր և երկար բարակ հաշիւ բռնելը չարժեր։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ծաղիկի բաժանորդներու դործատանց աղդարարութիւնները՝ տասը տողէն աւելի չըլլալու պայմանաւ՝ մէկ մէկ անդամ պիտի հրատարակուին թերթիս աղդարարութեանց բաժինին մէջ առանց վարձքի։ Ուստի կը խնդրուի Ծաղիկի բաժանորդներէն ժամ առաջ ղրկել իրենց այդ կարդի աղդարարութիւններն։

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱՓԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. «ԾԱՂԻԿ» ԼՐԱԳՐՈՅ

Կ. Պոլիս, Մահմուտ փաշա Զօրաչեի խանի կարգը թիւ 64

ՆՈՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԸՆՏԻՐ ԹԷՅԻ

Մեր վաճառատունը, որ ուղղակի Զինաստանէ և Ճավայէ բերել տրուած ընտիր թէյերու կեդրոն մըն է, թէ իր թէյերու ազնկութեամբ և թէ դիներուն անհամեմատ աժանութեամբ քիչ առեւտուր մէջ թէյասէրներու մեծ քաջալերութեան արժանացած է. ամեն անանք որ կը փափագին ընտիր և միանգամայն աժան թէյ դնել, թող հաճին այցելել մեր վաճառատունը. անդամուան մը փորձը մեղք չէ։

Մեր վաճառատան մէջ կը գտնուին նաեւ ուրիշական ընտիր սամովարներ, թէյամաններ եւն. եւն. միշտ ընտիր, միշտ աժան։

ԱԶԴ. — Կեղծերէն զգուշանալու համար կ'ուզենք որ ամեն տուփերու վրայ մեր վերոգրեալ մարգան դնուի։